

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
доктору психологічних наук, професору
О. В. БРЮХОВЕЦЬКІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО УМО Балахтар Валентини Візиторівни дисертаційне дослідження Прокопенко Олени Антонівни
«Я - концепція як чинник розвитку професіоналізму вчителів закладів загальної середньої освіти»,представлену на здобуття наукового ступеня PhD у галузі психології, спеціальність 053 Психологія**

Доцільність дослідження проблеми Я-концепції як чинника розвитку професіоналізму вчителів ЗЗСО в кризовий період сьогодення не викликає сумніву. Вибір зазначеної теми зумовлений об'єктивною потребою та соціальним запитом щодо підвищення рівня професіоналізму освітян і, як результат, виявлення чинників їх розвитку, серед яких вагоме значення має саме Я-концепція особистості. Водночас, кількість наукових робіт, що присвячені дослідженню Я-концепції як чинника розвитку професіоналізму сучасного вчителя, є явно недостатньою.

Представлена на рецензування робота відзначається чітко визначеними об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження. Ґрунтовно описана емпірична база дослідження та комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, спрямованих на розв'язання поставлених завдань.

У першому розділі дисертації представлено результати вивчення загальних підходів до дослідження Я-концепції особистості, серед яких авторка роботи називає психоаналітичний, когнітивно-поведінковий, інтерактивний, гуманістичний, генетико-моделюючий, динамічний, аксіологічний, ціннісно-гуманістичний, особистісно-діяльнісний та системний підходи.

З урахуванням результатів теоретичного аналізу літератури й практики становлення Я-концепції в кризових умов сьогодення обґрунтовано й систематизовано складові та індикатори розвитку зрілої Я-концепції за духовно-ціннісною (самоцінність і самотворення), когнітивно-рефлексивною (ясність і диференційованість), афективно-оцінною (адекватна самооцінка і позитивне самоставлення), конативно-регулятивною (самоконтроль і самотворення) складовими. Імпонує виокремлення авторкою роботи духовно-ціннісного аспекту Я-концепції, який, на наш погляд, є особливо значущим у контексті її зрілості. У цьому ж розділі на основі аналізу змісту професійної діяльності сучасного педагога виокремлено психологічні особливості професійної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти, що, в свою чергу, визначають особливі вимоги до їх професіоналізму.

У другому розділі дисертації подано методичну базу дослідження показників Я-концепції вчителів та складових їх професіоналізму, висвітлено результати констатувального експерименту, які засвідчили недостатній рівень зрілості Я-концепції у доволі великій кількості досліджуваних вчителів, що, в свою чергу, негативно позначилось на розвитку їх професіоналізму.

За результатами теоретичного аналізу та констатувального етапу емпіричного дослідження обґрунтовано необхідність формувального впливу з метою розвитку складових Я-концепції вчителів як чинника розвитку їх професіоналізму. Саме цьому присвячений третій розділ дисертації, в якому наведено мету, завдання, принципи та умови реалізації формувального експерименту. Тут же презентовано програму організаційно-психологічного супроводу розвитку Я-концепції вчителів як чинника розвитку їхнього професіоналізму, результати апробації якої засвідчили її ефективність у контексті теми дослідження.

Робота О. А. Прокопенко справила позитивне враження. Опрацьовано достатню кількість літературних джерел з визначеної проблеми як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, визначено зміст і показники як Я-концепції вчителів ЗЗСО, так і їх професіоналізму, підібрано відповідні

методи дослідження, які дозволили теоретично обґрунтувати й емпірично перевірити зв'язок зазначених феноменів на етапах констатувального та формувального експериментів.

Окрім того, на особливу увагу заслуговує якісне застосування авторкою інструментарію статистичної обробки даних. Саме методи статистичної обробки даних дозволили О. А. Прокопенко структурувати значний масив одержаних емпіричних даних, виявити та емпірично обґрунтувати комплекс індикаторів Я-концепції як чинника професіоналізму вчителів закладів загальної середньої освіти та дослідити їх розвиток за відповідних умов.

Варто також відзначити адекватне висвітлення результатів дослідження у 12 працях, серед яких: 4 одноосібних статей і 1 - у співавторстві у фахових виданнях України, включених до переліку, затвердженого МОН України, 6 одноосібних публікацій у збірниках матеріалів і тез науково-практичних конференцій, 1 – програма спецкурсу.

Результати перевірки рукопису дисертаційного дослідження О. А. Прокопенко за допомогою автоматизованої системи «UNICHECK» свідчать про відсутність у тексті її дисертації академічного плагіату.

Водночас, можна вказати на окремі положення дисертаційного дослідження О. А. Прокопенко, що, на наш погляд, потребують додаткового уточнення й роз'яснення.

1. Погоджуючись з трактуванням поняття професіоналізму вчителя, разом з тим зауважимо на доцільність детальнішого висвітлення його специфіки у кризових умовах сьогодення, зокрема, в умовах воєнного стану.

2. Варто було б проаналізувати поняття «професійна кар'єра» як таке, що має беззаперечне відношення до поняття «професіоналізм».

3. Потребує роз'яснення розуміння автором сутності ціннісних ознак ідеального вчителя за уявленнями досліджуваних освітян, поданих у табл. 2.17 дисертації.

Указані зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку даної роботи. Загалом дисертаційне дослідження на тему «Я-концепція

як чинник розвитку професіоналізму вчителів закладів загальної середньої освіти» виконано на належному науковому рівні, характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8. Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а його авторка, Олена Антонівна Прокопенко, може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент —

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та
особистісного розвитку Навчально-
наукового інституту менеджменту та
психології ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»

Валентина БАЛАХТАР

ЗАСВІДЧУЮ: